CZU: 341.9:347.736 **https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_11**

INSOLVENȚA TRANSFRONTALIERĂ: CONCEPT ȘI FORME DE REGLEMENTARE JURIDICĂ

Cristina BANCU,
Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul articol își propune să definească și să clarifice termenul de insolvență transfrontalieră, precum și identificarea situațiilor care intră sub incidența insolvabilității transfrontaliere. Pornind de la faptul că subiecții activității economice își desfășoară activitatea în mai multe state, iar aici intervine elementul de extraneitate specific raporturilor de drept internațional privat, articolul scoate în evidență locul insolvenței transfrontaliere în cadrul dreptului internațional privat. Totodată, am atras atenția asupra faptului că nu există o definiție universal acceptată a termenului de „insolvență transfrontalieră”. În acest sens, cercetarea conținutului și esenței relațiilor juridice examinate prezintă un interes științific și practic considerabil.

De asemenea, sunt analizate diferite abordări legislative și instituționale adoptate la nivel global pentru gestionarea insolvabilității transfrontaliere, dar și comparații între sisteme juridice naționale și reglementări internaționale privind insolvența.

Cuvinte-cheie: *insolvență transfrontalieră, universalism, teritorialism, procedură de insolvență, drept internațional privat, creditor străin, debitor străin.*

CROSS-BORDER INSOLVENCY: CONCEPT AND LEGAL REGULATION FORMS

The present article aims to define and clarify the term „cross-border insolvency”, as well as to identify situations falling within the scope of cross-border insolvency. Considering that economic actors operate in multiple states, the element of extraterritoriality specific to private international law comes into play. The article highlights the place of cross-border insolvency within the framework of private international law. It is worth noting that there is no universally accepted definition of the term „cross-border insolvency”. In this regard, exploring the content and essence of the examined legal relationships holds considerable scientific and practical interest.

Additionally, various legislative and institutional approaches adopted globally for managing cross-border insolvency are analyzed, along with comparisons between national legal systems and international regulations concerning insolvency.

Keywords: *cross-border insolvency, universalism, territorialism, insolvency procedure, private international law, foreign creditor, foreign debtor.*

Introducere

În prezent, insolvența transfrontalieră devine din ce în ce mai discutată, având în vedere globalizarea economiei și internaționalizarea relațiilor economice. Tot mai multe tranzacții economice au caracter internațional, se achiziționează proprietăți în străinătate, marile organizații își creează reprezentanțe în diferite state. În context, reglementarea insolvenței transfrontaliere are o relevanță deosebită atât pentru Republica Moldova, care se raliază la reglementările internaționale, cât și pentru alte state, care urmăresc să îmbunătățească condițiile de aplicare a legislației în domeniu, cât și efectele situațiilor de insolvență cu element de extraneitate atât pentru creditori străini, cât și pentru companiile ajunse în astfel de situații.

Metodele și **materialele aplicate** în **prezenta cercetare**

Această lucrare se bazează pe articolele științifice ale cercetătorilor străini în domeniu, fiind utilizate o varietate de metode de cercetare științifică: analiza și sinteza, metoda sistemică, metoda comparativă și interpretarea juridică.

Reglementarea juridică a insolvenței transfrontaliere urmează a fi examinată în cadrul următoarelor categorii juridice:

- Raporturile juridice, care apar în baza insolvenței debitorului, care se află în reglementări legale diferite în comparație cu creditorul.
- Instituția juridică care reglementează aceste categorii de raporturi juridice.
- Pentru a determina esența insolvabilității transfrontaliere este necesar de stabili direcția juridică care reglementează raporturile juridice.
- Raporturile juridice care sunt legate cu soluționarea problemelor de insolvență transfrontalieră.

Insolvența transfrontalieră s-a conturat odată cu dezvoltarea relațiilor comerciale internaționale. Actorii implicați în aceste relații desfășoară operațiuni comerciale în diverse jurisdicții, iar în situația unor dificultăți sau incapacități financiare, se confruntă cu proceduri de insolvență la nivel global.

În asemenea situații, cazurile de insolvabilitate pot fi inițiate în mai multe state în același timp. Un caz de insolvabilitatea poate fi inițiat într-un stat, dar creditorii persoanei sau activele și capitalul acesteia se pot afla pe teritoriul unui alt stat, ceea ce face necesară luarea în considerare a aspectelor de reglementare juridică din mai multe sisteme juridice deodată. Așa apar raporturile juridice de drept internațional privat cu element de extraneitate.

Trebuie remarcat faptul că nu există o definiție universală a termenului „insolvență transfrontalieră". În literatura de specialitate au fost formulate mai multe concepte de definire a termenului de „insolvență transfrontalieră". Aceste concepte permit identificarea deplină a esenței criteriului de „transfrontalier". Mulți cercetători consideră insolvența transfrontalieră ca fiind insolvența companiilor internaționale. Un alt grup de cercetători se referă la insolvența în cadrul activităților de producție internaționale. Alți cercetători interpretează conceptul de „insolvență transfrontalieră" prin prisma elementelor străine sau a totalității sistemelor juridice din diferite țări [1, p. 40-41].

În accepțiunea primului concept, insolvența internațională este un raport juridic care rezultă din nerespectarea de către companiile internaționale a obligațiilor contractuale. Această abordare este nefondată, deoarece restrânge în mod nejustificat domeniul de aplicare al insolvenței transfrontaliere exclusiv la insolvența societăților multinaționale. În dreptul internațional privat, statutul juridic al societăților transnaționale nu a fost încă definitivat până la capăt. În aceste condiții, este extrem de neclar ce entitate juridică ar trebui să fie considerată insolvabilă: o firmă sau entități juridice individuale situate pe teritoriile unor state diferite.

Potrivit altor doctrinari, raporturile juridice ale insolvabilității transfrontaliere reprezintă faptele de interacțiune a procedurilor de insolvabilitate deschise pe teritoriul mai multor state față de o anumită persoană care are calitatea de debitor. Literatura de specialitate subliniază că, în forma sa cea mai simplă, „insolvența transfrontalieră" poate fi o procedură de insolvență a debitorului în care entitățile creditoare sunt situate în țări diferite (Convenția scandinavă privind falimentul (Copenhaga, 1933)) [2, p. 197].

De regulă, în cazul falimentului internațional al unei persoane, procedurile de insolvență sunt inițiate în fiecare țară în care se află bunurile, activele și creditorii. Trebuie remarcat faptul că, în astfel de circumstanțe, pot fi diferențiate mai multe tipuri de proceduri de insolvență, dar toate pot fi atribuite la insolvența transfrontalieră:

- Procedura internațională unică de insolvență;
- Procedura principală de insolvență;
- Procedura paralelă de insolvență;
- Procedura secundară de insolvență;
- Procedura suplimentară de insolvență;
- Proceduri de insolvență a filialelor.

În practică, există situații în care, în cadrul unui singur caz de faliment transnațional, sunt inițiate proceduri de insolvabilitate diferențiate în conformitate cu sistemele juridice și jurisdicțiile diferitelor state pe teritoriul cărora se află activele sau creditorii întreprinderii.

Definirea raporturilor juridice referitoare la insolvența transnațională prin prisma interacțiunii proceselor de insolvență nu este justificată, deoarece se bazează pe un criteriu opțional care implică existența unor procese de insolvență multinaționale. Un astfel de criteriu nu reflectă conținutul unor astfel de raporturi juridice. Dimpotrivă, existența procedurilor internaționale de insolvență este o consecință a unor astfel de raporturi juridice.

O definiție universală a procesului de insolvență transfrontalieră este posibilă numai pe baza dreptului internațional. În acest context, următoarele instrumente juridice sunt exemple relevante:

- Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internațional cu Legea model privind insolvența transfrontalieră [3];
- Regulamentul Uniunii Europene privind procedurile de insolvență nr. 845/2015 [4].

Unii cercetători [5] care studiază problemele insolvenței transfrontaliere spun că trăsătura imperativă a unor astfel de relații juridice este un „element străin”. În acest context, se observă tendința de a atribui raporturile juridice legate de falimentul internațional în sfera reglementării dreptului internațional privat.

Astfel, D. Doetsch și A. Hammer susțin că elementul străin în relațiile juridice legate de falimentul internațional poate fi reprezentat în mai multe moduri: elementul străin este reprezentat de debitorul însuși; elementul străin este reprezentat de creditori; elementul străin este reprezentat de activele debitorului [6]. Insolvența transfrontalieră avută în vedere ar trebui să fie definită prin prezența unuia sau altui element străin. Prin urmare, se poate concluziona că elementul de extraneitate în cadrul raporturilor juridice privind insolvența (falimentul) pot fi:

- subiecții care iau parte la cazul de insolvență sunt reprezentanți ai diferitelor țări;
- cel puțin unul dintre subiecții care iau parte la cazul de insolvență este un stat străin;
- obiectul litigiului este reprezentat de bunuri sau drepturi de natură patrimonială, care se află pe teritoriul unui stat străin;
- faptele, care au semnificație juridică pentru soluționarea cauzei civile, au loc în cadrul sistemului juridic al statului străin.

În practică, în cadrul relațiilor care țin de falimentul internațional, elementul străin este reprezentat în următoarele situații:

- bunurile debitorului, care sunt dislocate pe teritoriile a două sau mai multe țări;
- debitorii străini sau creditorii străini participă la raporturile juridice privind insolvența [7, p. 112].

O abordare diferită în determinarea esenței insolvenței transfrontaliere constă în înțelegerea termenului „transfrontalier”, care înseamnă literalmente „trecerea prin țări”, „depășirea spațiilor”, etc. Termenul „transfrontalier” provine de la trecerea frontierelor.

De fapt, elementul „transfrontalier” vorbește despre trecerea anumitor limite teritoriale ale statelor. Pentru stabilirea falimentului internațional, este necesară o legătură strânsă a raporturilor juridice apărute cu sistemele juridice, teritoriile și jurisdicțiile a două sau mai multe state.

Astfel, autoarea rusă Ануфриева Л. П. afirmă că falimentul internațional trebuie să se caracterizeze în mod necesar prin prezența unei conexiuni juridice cu sistemele juridice ale diferitelor state. Autoarea spune că pentru apariția relațiilor juridice ale insolvabilității internaționale este necesar ca un număr de sisteme juridice ale diferitor state să pretindă a fi competente să le reglementeze în același timp [8, p. 10].

Ian Fletcher, menționează că „falimentul transnațional” este o categorie de cazuri de insolvență în care bunurile sau obligațiile debitorului se află în mai mult de o jurisdicție, iar situația poate fi soluționată în spectrul a două sau mai multe sisteme juridice din state diferite. Prezența unui element de extraneitate în relațiile juridice privind insolvența (falimentul) indică faptul că aceste relații sunt reglementate de mai multe ordini juridice și determină, de asemenea, apartenența lor la ramura dreptului internațional privat. Prin urmare, raporturile juridice privind insolvența internațională sunt un tip de raporturi juridice reglementate în cadrul ramurii dreptului internațional privat. Astfel, în scopul reglementării juridice a raporturilor juridice legate de insolvența internațională, în cadrul dreptului internațional privat a fost format un institut juridic independent - institutul de faliment internațional (insolvență transfrontalieră).

Autorul J. L. Westbrook spune că natura juridică a instituției falimentului este de așa natură încât aceasta este obligată să îndeplinească condițiile pe care le prezintă piața modernă, iar dacă aceasta se transformă într-una globală, reglementarea juridică trece și ea la nivel global [9, p. 99].

De-a lungul timpului, dreptul internațional privat formează un sistem de mecanisme de reglementare a acelor raporturi juridice care depășesc granițele unui sistem juridic.

La etapa actuală există deja o serie de instrumente juridice internaționale pentru reglementarea domeniului de insolvabilitate transfrontalieră:

- Legea model UNCITRAL privind insolvența transfrontalieră din 1997 [3];
- Regulamentul UE privind procedurile de insolvență nr. 2015/848 [4];
- Convenția privind dreptul internațional privat (Havana, 1928) [11];
- Tratatul privind dreptul comercial internațional. Montevideo, 1889;
- Tratatul privind dreptul comercial internațional. Montevideo, 1940;
- Tratatul privind dreptul procesual internațional. Montevideo, 1940 [2, p. 196];
- Convenția scandinavă privind falimentul (Copenhaga, 1933) [2, p. 196-197];
- Convenția europeană privind anumite aspecte internaționale ale falimentului (Istanbul, 1990) [12];
- Actul uniform OHADA privind organizarea procedurilor colective de lichidare (1998) [13];
- Principii privind cooperarea în cazurile de faliment între țările NAFTA;
- Liniile directoare privind cooperarea judiciară în situații de insolvență transfrontalieră. [7, p. 114].

Astfel, putem afirma cu certitudine că reglementarea juridică actuală a insolvenței (falimentului) internaționale se află într-un proces de îmbunătățire continuă. Toate aceste reglementări evidențiază două concepte de bază pentru reglementarea juridică a insolvabilității transfrontaliere.

- conceptul de universalism (modelul procesului unic);
- conceptul de teritorialism (modelul proceselor teritoriale paralele).

Fiecare dintre modelele de reglementare juridică a raporturilor transnaționale de insolvență se bazează pe abordări diferențiate de soluționare a principalelor probleme:

- Problema instanței competente;
- Problema determinării legii aplicabile;
- Problema extrateritorialității consecințelor inițierii, desfășurării și încheierii unui caz de insolvență transfrontalieră.

Astfel, pe baza cercetărilor efectuate în această lucrare, putem spune că instituția insolvenței transnaționale (instituția falimentului internațional) este un element important al funcționării atât a sistemului economic global, cât și a economiilor naționale. Îmbunătățirea sistemului național de reglementare juridică a recunoașterii falimentelor străine ar trebui să se realizeze în mai multe moduri printre care cele mai importante sunt: respingerea sistemului de exequatur convențional, aplicarea unui sistem automat de recunoaștere a falimentelor străine care îndeplinesc anumite cerințe stabilite prin lege.

Toate acestea, inclusiv alinierea legislației naționale la normele și standardele juridice internaționale, pot îmbunătăți semnificativ eficiența sistemului economic al statului. Prin abordarea acestor categorii juridice distincte, se vizează o înțelegere comprehensivă a modului în care insolvența transfrontalieră este reglementată și gestionată din perspectivă legală și instituțională. Această analiză contribuie la conturarea unui cadru mai eficient și coerent pentru abordarea și soluționarea problemelor asociate cu insolvența transfrontalieră, în concordanță cu necesitățile și particularitățile specifice ale acestui domeniu juridic complex.

Referințe:

1. Войников В. Вадим, Мустафаева Э. Сабина, *Правовое регулирование трансграничной несостоятельности (банкротства) в Европейском союзе. Московский журнал международного права*, 2022;(2):39-53. doi.org/10.24833/0869-0049-2022-2-39-53
2. Macovei Ioan, *Tratat de drept al comerțului internațional*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
3. *Legea model UNCITRAL privind insolvența transfrontalieră din 1997*. https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/cross-border_insolvency accesat la 09.01.2024.
4. *Regulamentul (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32015R0848
5. Fletcher I., *Introduction to cross-border insolvency*. Disponibil: https://www.nishithdesai.com/fileadmin/user_upload/pdfs/Research_Papers/Introduction-to-Cross-Border-Insolvency.pdf;
6. Doetsch D. A., Hammer A. L. *Observation on Cross-Border Insolvencies and Their Resolution in the NAFTA Region: Where Are We Now? // United States - Mexico Law Journal.* Spring 2002. Disponibil: www.mayerbrouwnrowe.com.

7. Соболев Даниил, *Понятье и формы правового регулирования института «Транснациональной несостоятельности (Банкротства)»*. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-formy-pravovogo-regulirovaniya-instituta-transnatsionalnoy-nesostoyatelnosti-bankrotstva/viewer
8. Ануфриева Л. П. *Международное частное право*: в 3 т. Т. 3: *Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс*. М.: БЕК, 2001.
9. Westbrook J. L., *The Transnational Insolvency Project of the American Law Institute, 17 Connecticut Journal of International Law*, 2001.
10. S. Chandra MOHAN, *Cross-border Insolvency Problems: Is the UNCITRAL Model Law the Answer?* doi. org/10.1002/iir.1203.
11. *Convenţia de la Havana din 1928*. Disponibil: https://www.jstor.org/stable/2213102
12. *Convenţia europeană privind anumite aspecte internaţionale ale falimentului (Istanbul, 1990)*. Disponibil: http://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007b3d0
13. *O.H.A.D.A.C. înseamnă Organizaţia pentru Armonizarea Dreptului Afacerilor în Caraibe.* Ea cuprinde 34 de state, unele din America de Sud (Venezuela) sau Centrală (Mexic, Honduras). Site-ul oficial al organizaţiei: http://www.ohadac.com/?lang=fr

Date despre autor:
Cristina BANCU, asistent universitar, Departamentul Drept Internațional și European, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0002-6058-6555
E-mail: cristina.bancu.usm@gmail.com

Prezentat la 05.02.2024